

הפטרת החג – עוד היום בנב לעמוד

מים ראשונים: הפטרת יום העצמאות בישיעהו י לב - יב ו, היא גם הפטרת יום טוב אחרון של פסח בחו"ל (שמיני של פסח). קביעתה ליום העצמאות, מלבד שתכניה מתאימים לאירוע, היא אולי גם סמל שכחלק משיבתנו לארצנו איננו צריכים לנהוג עוד יום טוב שני. מנהג אבותינו הקדומים שישבו בארץ – בידינו. ראה פסיקתא דרב כהנא פרשה יד: "מי גרם לי שאהא משמרת שני ימים טובים בסוריא? על שלא שמרתי יום טוב אחד כתיקונו בארץ ישראל. סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שנים ואיני מקבלת שכר אלא על אחד. ר' יוחנן הוה קרי עליהון: וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם (יחזקאל כ כה)". הקשר לשביעי של פסח הוא הרצף מחירות לחירות, ומעוגן כידוע גם בסימני לוח השנה א"ת, ב"ש, ג"ר, ד"ק, ה"צ, ו"פ, ז"ע - לעולם יחול יום העצמאות ביום בשבוע שבו חל שביעי של פסח (ובשנים לא מעטות אנו מקדימים בגלל שבת, ראה דברינו [בין כוחה של מדינה לכוחה של מיסטיקה וקבלה](#) בל"ג בעומר).

עוד היום בנב לעמד ינפך ידו הר בית בת ציון גבעת ירושלים:

סנהדרין צה ע"א: עוד היום בנב לעמוד? - אמר רב הונא: אותו היום נשתייר מעוונה של נוב.¹ אמרו לו החוזים בכוכבים לסנחריב: אם תלך ותכבוש עכשיו תוכל לה ואם לא, לא תוכל לה.² דרך שהיה צריך ללכת בעשרה ימים, הלך ביום אחד. כאשר הגיעו לירושלים זרקו לו מצעות עד שעלה וישב בגובה מעל לחומה וראה את כל ירושלים. כאשר ראה אותה הייתה קטנה בעיניו. אמר: הלוא זאת העיר ירושלים שעליה הרעשתי את כל מחנותי ובשבילה כבשתי את כל המדינות? הלוא היא קטנה וחלשה מכל ערי העמים שכבשתי בחוזק ידי! עלה ועמד והניד בראשו (בבוז) ונפך בידו על הר בית המקדש שבציון ועל העזרה שבירושלים. – אמרו (לסנחריב שריו): נשלח בה יד היום! - אמר להם: עיפיים (יגעיים) אתם,³ למחר כל אחד ואחד מכם יביא לי חתיכת אבן מן החומה.⁴ מיד: "וַיְהִי בַלַּיְלָה הַהוּא וַיֵּצֵא מִלְאָךְ ה' וַיִּדָּבַר בְּמַחְנֵה אֲשׁוּר מֵאָה שְׁמוֹנִים וְחַמְשָׁה אֲלֶף וַיִּשְׁפְּימוּ בַבֶּקֶר וְהָיָה כָּלֶם פְּגָרִים מְתִים" (מלכים ב יט לה).⁵

וְנָשָׂא נָס לְגוֹיִם וְאֶסַף נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל וְנִפְצוֹת יְהוּדָה יְקַבֵּץ מֵאַרְבַּע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ:

פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא יד – פרה: ולקח - זה נבוכדנצר הרשע. עץ ארז ואיזוב ושני תולעת - זה חנניה מישאל ועזריה. והשליך אל תוך שרפת הפרה - קטל המון שביבא דנורא (דניאל ג כב). "ואסוף איש טהור את כל אפר הפרה" - זה הקב"ה שכתב בו: "ונשא נס לגוים ואסף נדחי ישראל וגוי" (ישעיה יא יב). איש - זה הקב"ה דכתב ביה: "ה' איש מלחמה" (שמות טו ג). טהור - זה הקב"ה, "טהור עינים מראות ברע וגוי" (חבקוק א ג). את אפר הפרה - אילו גלויותיהם של ישראל. והניח מחוץ למחנה במקום טהור - זה ירושלים שהיא טהורה.

אֶפְרַיִם לֹא יִקְנָא אֶת־יְהוּדָה וְיְהוּדָה לֹא יִצַר אֶת־אֶפְרַיִם

¹ פירוש שטיינזלץ: "עד אז עוד היה עוון נוב עיר הכהנים תלוי ועומד". זה החטא הנורא של שאול שהרג את כל כהני נוב משום שנתנו מקלט לדוד (שמואל א פרק כב). ראה ויקרא רבה סוף פרשה כו (דברינו [שאל בפרשת אמור](#)) ומשם התגלגל העניין גם לחשבון של הגבעונים עם בית שאול (דברינו [הגבעונים בפרשת נצבים](#)). וראה בגמרא שם שגם דוד נענש בגין הרג נב.
² אירוע מצור סנחריב על ירושלים והנס הגדול שאירע שם מסופר בספר מלכים ב פרקים יח-יט, בספר ישעיהו לו-לז ובספר דברי הימים ב פרק לב. בתרגום קטע גמרא זה נעזרנו רבות בגמרא שטיינזלץ. הקרדיט נתון לו, והשגיאות, אם נפלו, הן באחריותנו.
³ מהמסע המזורז כנ"ל.
⁴ כל אחד ישבור קטע קטן מחומת ירושלים ודי בכך כדי לכבוש אותה.
⁵ וסנחריב פונה מעל ירושלים וחוזר לאשור, לנינוה. סנחריב הוא אבטיפוס לכל המבקשים לכבוש את ירושלים וארץ ישראל. מעצמות גדולות שיש להם מרחבים ומשאבים אדירים, לא די להם בכך ומטריחים עצמם עד כאן. "לתדהמתם" הם מגלים כמה קטן חבל ארץ זה בהשוואה עם מה שיש להם. אבל הם אינם חוזרים בהם: נכבוש גם את זה, שיהיה. והקב"ה מצילנו מידם. ראה בגמרא שם את ההשוואה עם מלחמת אברהם עם ארבעת מלכי הצפון (בראשית פרק יד). מעשה אבות סימן לבנים. ראה שם עוד את שפעת צבאו העצום של סנחריב שהיה מלווה גם בזונות ... מה שמלמד שהמלחמה והכיבוש לא היו פעולה צבאית גרידא.

פירוש מצודת דוד על הפסוק: לא יתקנאו ביהודה על כי יהיה המשיח ממשפחתם, לא כמו שהיה לשעבר בעת נחלק המלכות בימי ירבעם.⁶

אגדת בראשית (בובר) פרק סד: בכל מקום את מוצא שני השבטים הללו שונאין זה לזה, ואנטידי"קין (פי' מנגדים) זה לזה...⁷ תאמר שאף משוח מלחמה העומד מיוסף, ומשיח העומד מיהודה, אף הן אנטידי"קין זה לזה? חס ושלוש, אין בנייהן קנאה, שנאמר וסרה קנאת אפרים וצוררי יהודה יכרתו אפרים לא יקנא את יהודה וגו' (ישעי' יא יג). בעולם הזה מפני שאין מתחברים זה עם זה, מקנאין זה בזה, וכל זמן שהן כן נתונין בירידה, אבל לעתיד לבוא כשיתחברו זה עם זה מתעלין.⁸

מדרש תנחומא פרשת ויגש סימן ד: ויגש אליו יהודה, זה שאומר הכתוב: "וסרה קנאת אפרים" (ישעי' יא) - כנגד מי אמר ישעיה מקרא זה? לא אמרו אלא כנגד יהודה ויוסף, דאמר ר' שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן: בשעה שהיו יהודה ויוסף מתנחמין זה עם זה, אמרו מלאכי השרת זה לזה: בואו נרד למטה ונראה שור וארי מתנחמין זה עם זה. בנוהג שבעולם שור מתירא מפני ארי ועכשיו שור וארי מתנחמין ועומדין והקנאה בנייהן. עד שבא משיח, לפיכך: "וסרה קנאת אפרים". "והחכמה תעוז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר" (קהלת ז) - זה חכמתו של יוסף, ומה חכמתו של יוסף שלא רצה להילחם עם אחיו.⁹

וְאִמְרַתְּ בַיּוֹם הַהוּא אֹדֶךָ ה' כִּי אֲנַפְתָּ בִּי יֵשֶׁב אִפְךָ וְתִנְחַמְנִי:

רד"ק ישעיהו פרק יב פסוק א: ואמרת, כי אנפת בי - פירוש: לפי שאנפת בי והגליתני ועתה שב אפך וניחמתני, לפיכך צריך אני להודות לך ששב אפך ממני ולא הנחתני בגלות כמו שהייתי חייב לפי עוונותיי.¹⁰

מסכת נדה דף לא עמוד א: דרש רב יוסף: מאי דכתיב: "אודך ה' כי אנפת בי ושוב אפך ותנחמני"? במה הכתוב מדבר? - בשני בני אדם שיצאו לסחורה. ישב לו קוץ לאחד מהן - התחיל מחרף ומגדף. לימים שמע שטבעה ספינתו של חבירו בים, התחיל מודה ומשבח, לכך נאמר: "ישב אפך ותנחמני". והיינו דאמר רבי אלעזר: מאי דכתיב: "עושה נפלאות לבדו וברוך שם כבודו לעולם" (תהלים עב יח)? - אפילו בעל הנס אינו מכיר בניסו!¹¹

הִנֵּה אֵל יִשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחַד כִּי־עָזִי וְזַמְרַת יְהוָה ה' וְהִי־לִי לִישׁוּעָה:

⁶ עוד הרבה לפני ירבעם היה מתח בין בית יהודה ובית יוסף. ראה ניסיון מרד שבע בן בכרי, רצח אבנר שמנע את איחוד בית שאול לתוך בית דוד ועוד. קנאת שני השבטים הדומיננטיים והחזקים נמשכה זמן רב מאד. רק בגאולה השלימה היא תיעלם. ואולי נזכה גם שתיעלם קצת קודם. ראה דברינו [והיו לאחדים בידך](#) בפרשת ויגש.

⁷ כאן הוא מביא הרבה דוגמאות מנביאים ראשונים, ספר שופטים בעיקר, על ריבות בית יהודה ובית יוסף.
⁸ אבל עד לעתיד לבוא, יש כנראה בעיות. בכל אופן הן היו ידועות כבר משיבת ציון הראשונה. ראה שיר השירים רבה ה ד: "דניאל וסיעתו וחבורתו עלו באותה שעה אמרו מוטב שנאכל סעודת ארץ ישראל ונברך על א"י. עזרא וסיעתו וחבורתו לא עלו באותה שעה. ולמה לא עלו באותה שעה עזרא? שהיה צריך לברר תלמודו לפני ברוך בן נריה, ויעלה ברוך בן נריה? אלא אמרו: ברוך בן נריה אדם גדול וישיש היה ואפילו בגלקטיקא לא היה יכול להיטען, אמר ריש לקיש מהקב"ה היה שלא עלה עזרא באותה שעה, שאילו עלה עזרא באותה שעה היה לשטן לקטרג ולומר מוטב שישמש עזרא בכהונה גדולה מלשמש יהושע בן יהוצדק כהן גדול. ויהושע בן יהוצדק היה כהן גדול בן כהן גדול, אבל עזרא ע"י שהיה אדם צדיק לא היה ראוי לשמש בכהונה גדולה כמותו. א"ר סימון קשה היא שלשלת יוחסין לפני הקב"ה להיעקר ממקומו".

⁹ ראה גם פירוש רד"ק על "הפסוק לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קודש", שלא מדובר בימות המשיח. אז אולי תסור הקנאה מתוכנו עוד לפני בוא מלך המשיח, או בגלל החוכמה דוגמת זו של יוסף כמו בתנחומא או בגלל שכל זה יתקיים עוד לפני ימות המשיח.

¹⁰ לפי פירוש זה ההודאה באה לאחר ההצלה והנחמה, ועקב כך שהקב"ה לא נתן לעם (או ליחיד) לשקוע בגלות עד כלותם ולרצות את מלוא עוונם. הגלות מכפרת, אך הקב"ה לא נתן לעם ישראל לשקוע יותר מדי בגלות - גם במצרים כשהיו כבר במ"ט שערי טומאה. אבל אפשר להבין משפט זה גם כמשאלה, כהודיה מראש, כאשר האדם עדיין במצוקה ומבטיח לקב"ה שיודה לו כאשר יינצל וייוכח ששב אפו של הקב"ה. ראה אבות דרבי נתן הוספה ב לנוסח א פרק ט, על איוב בשיא מצוקתו: "היה מודה ומשבח לפני הקב"ה על כל מדותיו. ועליו הוא אומר: אודך ה' כי אנפת בי ושוב אפך ותנחמני". ובמדרש תנחומא (בובר) פרשת בראשית סימן כה על אדם הראשון: "אילולי שהודיתי כבר הייתי אבוד מן העולם, באותה שעה אמר אדם הראשון: טוב להודות לה' (תהלים צב ב) - בעולם הזה יחידים מודים להקב"ה, אבל לעולם הבא הכל מודים ואומרים לו הודאה, שנאמר: אודך ה' כי אנפת בי ושוב אפך ותנחמני".

¹¹ כבר הארכנו לדון במדרש זה בדברינו ליום העצמאות בשנה האחרת: [אין בעל הנס מכיר בניסו](#). אבל כאן, אנו מבקשים להביא את מדרש תהלים (בובר) מזמור ס: "אלהים זנחתנו פרצתנו אנפת תשוב לנו. אמר הקב"ה: אני זנחתי אתכם ואתם זנחתם אותי, וכן הוא אומר: זנח ישראל טוב אויב ירדפו (הושע ח ג). ואף על פי שאנפת בי, חזור ושוב אלי, כמה שנאמר: אודך ה' כי אנפת בי ושוב אפך ותנחמני (ישעי' יב א)". סמיכות יום העצמאות ליום השואה מסמלת את סמיכות הנס לחרון האף ולצעקה: אלהים זנחתנו. הפסוק: "ישב אפך ותנחמני" מביע נחמה ותקוה, אבל "אודך ה' כי אנפת בי", האמנם נוכל? קשה למחוק את חרון האף הנורא ואת הנטישה והזניחה. קשה ולא נרצה. התקווה לשוב האף, לנחמה ולשוב נפש, באים מתוך לאות ורפיון כוחות בגוף ובנפש. הדברים אינם פשוטים.

שמות רבה פרשה כג סימן ו: אז ישיר משה – זהו שכתוב: "ואני אשר עוזך וארנן לבוקר חסדך" (תהלים נט), "ואני אשר עוזך" – לעתיד לבוא, שנאמר: "הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד". "וארנן לבוקר חסדך" - אותו בוקר של יום הדין שנאמר: "אמר שומר אתא בקר וגם לילה" (שם /ישעיהו/ כא), כי היית משגב לי באדום, ומנוס ביום צר לי - בגוג ומגוג.¹²

ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה

מסכת סוכה דף מח עמוד ב: אותם שני מינים (כופרים, נוצרים?), אחד שמו ששון ואחד שמו שמחה.¹³ אמר ששון לשמחה: אני עדיף ממך, שכתוב: "ששון ושמחה ישגו". אמר שמחה לששון: אני עדיף ממך, שכתוב: "שמחה וששון ליהודים". אמר ששון לשמחה: יום אחד ינטשו אותך וכל תפקידך יהיה לבצע שליחויות, שכתוב: "כי בשמחה תצאו". אמר שמחה לששון: יום אחד ינטשו אותך וימלאו בך מים, שכתוב: "ושאבתם מים בששון". אמר אותו המין ששון לרבי אבהו: עתידים אתם שתמלאו לי מים לעולם הבא, שכתוב: "ושאבתם מים בששון". - אמר לו: אילו היה כתוב "לששון" – כמו שאמרת. עכשיו שכתוב: "בששון" – מעוררו של אותו האיש יעשו נאד וימלאו בו מים.¹⁴

ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילתי הזכירו כי נשגב שמו:

ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר רב יצחק בשם ר' אבא: למה לקו אנשי בית שמש? על ידי שהיו מליזים בארון. אמר הקב"ה: אילו תרנגולתו של אחד מהם אבדה, לא היה מחזר כמה פתחים להביאה? וארוני בשדה פלשתים שבעה חדשים ואין אתם משגיחים בו! אם אין אתם משגיחים עליו, אני אשגיח עליו "הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו" (תהלים צח א).

זהו שכתוב: "וישרנה הפרות בדרך" (שמואל א ו יב) - מהלכות בישרות. הפכו פניהם כלפי ארון ואמרו שירה. אי זו שירה אמרו? ר' מאיר אמר: שירת הים אמרו... ר' יוחנן אמר: "שירו לה' שיר חדש" (תהלים צח א). ר' אלעזר אמר: "הודו לה' קראו בשמו".¹⁵

אמר ר' שמואל בר רב יצחק: כמה יגיעות יגע בן עמרם עד שלימד שירה ללווים, ואתן אומרות שירה מאליכן, יישר חילכן! (בראשית רבה נד ד)¹⁶

"זמרו ה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל הארץ"

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ד ד"ה ג ד"א תשור

ר' ברכיה בשם ר' אלעזר אמר ראובן היו ישראל לומר שירה על מפלתן של סיחון ועוג, וראוי היה חזקיהו לומר שירה על מפלת סנחריב דכתיב (ד"ה = דברי הימים = ב' ל"ב) ולא כגמול עליו השיב (לו) יחזקיהו, (למה), כי גבה לבו, את חמי חזקיה מלך וצדיק ואת אמרת כי גבה לבו, אלא גבה לבו מלומר שירה אתא ישעיה לגביהון דחזקיהו וסיעתו אמר להון (ישעיה י"ב) זמרו ה', אמרון ליה למה (שם /ישעיהו/ י"ב) כי גאות עשה, אמרון ליה כבר מודעת זאת בכל הארץ, א"ר אבא בר כהנא אמר חזקיהו תורה שאני עוסק בה מכפרת על השירה, א"ר לוי אמר חזקיהו מה אנו צריכין לומר נסיו וגבורותיו של הקב"ה כבר מודעת זאת מסוף העולם ועד סופו

¹² מיציאת מצרים, דרך כל הגלויות ועד ימינו.

¹³ בתרגום קטע זה לעברית נעזרנו בפירוש שטיינזלץ לגמרא. הקרדיט כולו לו והאחריות לשגיאות אם נפלו, עלינו.

¹⁴ כבר נדרשנו למדרש זה בדברינו [שמחת בית השואבה](#) בסוכות וכאן נמצא ממדרש זה ראייה שמותר כחלק משמחת החג וההודיה על הגאולה, להתבדח ואפילו קצת להשתטות. ובוודאי לשמוע קטעי בידור שונים וצחוקים.

¹⁵ "הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותי" מופיע בתנ"ך שלוש פעמים: בישיעיהו יב, תהלים קה ודברי הימים א טז. במדרש כאן מציינים המגיחים שהכוונה לפסוק בתהלים. אבל במקבילה במסכת עבודה זרה כד ע"ב מצוין הפסוק שלנו בישיעיהו שהוא, לפי סדר המקראות שבידינו, המופע הראשון ואולי גם קשור יותר לברכת השיר שהיא לגאולה לעתיד לבוא...

¹⁶ בני ישראל מתעצלים להעלות את ארון ה' (ארון ה' והקרבה אל הקודש אכן מסוכנים כפי שראינו הן בפרשה והן בהפטרות השבת שעברה). וגם כשמעלים את ארון ה' אין הם אומרים שירה. אז הפרות אומרות שירה. "מאי ברכת השיר? רב יהודה אמר: יהללך ה' א-להינו (כל מעשיך), ורבי יוחנן אמר: נשמת כל חי" (פסחים קיח ע"א)..

מסכת סנהדרין דף צד עמוד א: ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח, וסנחריב גוג ומגוג. אמרה מדת הדין לפני הקב"ה: ריבונו של עולם! ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך - לא עשיתו משיח, חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך - תעשהו משיח?
תנא משום רבי פפייס: גנאי הוא לחזקיהו וסייעתו שלא אמרו שירה, עד שפתחה הארץ ואמרה שירה שנאמר מכנף הארץ זמרת שמענו צבי לצדיק וגו',

**חג שמח
ושנזכה לגאולה השלימה
מחלקי המים**